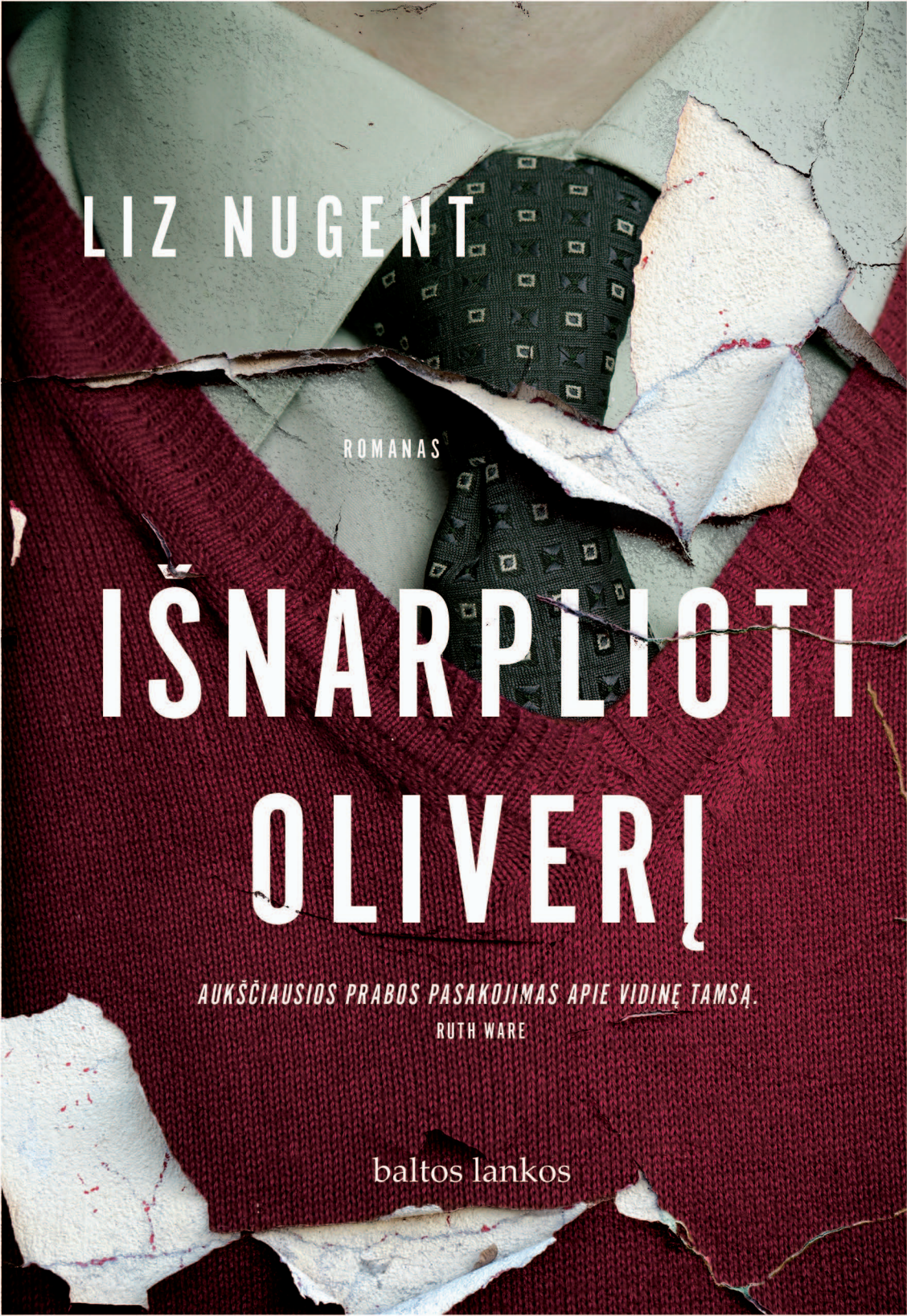


The background of the book cover is a photograph of a red, textured knit sweater that has been torn. The tear reveals a dark fabric with a repeating geometric pattern of small squares and diamonds. The edges of the sweater and the underlying fabric are frayed and uneven. The text is overlaid on this image.

LIZ NUGENT

ROMANAS

IŠNARPLIOTI OLIVERI

AUKŠČIAUSIOS PRABOS PASAKOJIMAS APIE VIDINĘ TAMSĄ.

RUTH WARE

baltos lankos

Liz Nugent

Išnarplioti Oliverį

romanas

Iš anglų kalbos vertė Marija Bogušytė

baltos lankos

1. Oliveris

Kai pirmąkart jai trenkiau, tikėjausi stipresnės reakcijos. Ji tik gulėjo ant grindų susiėmusi už skruosto. Stebėjo mane. Tyliai. Nė neatrodė nustebusi.

O aš nustebau. Neplanavau taip pasielgti. Tokie dalykai būdingesni šeštajam praeito amžiaus dešimtmečiui, kai vyras girtas grįždavo iš baro pas apsileidusią žmoną ir rasdavo atšalusią vakarienę. Bet tai nutiko 2011-ųjų lapkričio 12-ąją, žiemišką šeštadienio vakarą, pietų Dublino gatvėje, o Elis buvo pagaminusi skanią vakarienę: marokietišką avienos troškinį su kuskusu, pitos duona ir salotomis, pagardintomis mėtinu jogurtu. Nors aviena buvo vėsoka, negalėjau skūstis. Viską suvalgiau užsigerdamas pora taurių sanserės vyno, kol Elis ruošė aviečių vyniotinį. Ir aš tikrai nebuvau girtas.

Bet štai ji guli ant grindų: beveik visa apatinė kūno dalis – už mūsų raudonmedžio stalo, o rankos, galva ir liemuo išsiraityę lyg klaustukas. Kaip ji taip parkrito? Ko gero, suspaustu kumščiu sutelkiau nemažai jėgos. Jei rankoje būčiau laikęs stiklinę, ar prieš trenkdamas būčiau stabtelėjęs ir ją padėjęs? O gal būčiau trenkęs stiklinę jai į veidą? Ar ta būtų sudužusi? Supjausčiusi blyškią jos odą? Ar per mane Elis veidas visą gyvenimą būtų rauduotas? Sunku dabar pasakyti.

Pirmi į galvą atėję žodžiai: „Aplinkybių negalime kontroliuoti.“ Pabrėžiu žodį „negalime“: žinau, kad man nederėjo taip pasielgti, bet ji mane išprovokavo.

Suskambo telefonas. Gal reikėjo nekreipti dėmesio, bet juk galėjo būti svarbu.

– Klausau?

– Oliveri, čia Moja. Kaip reikalai?

Tie retoriniai klausimai mane erzina. Tikrai – kaipgi reikalai?

Atleisk, Moja, aš ką tik trenkiau Elis į veidą ir dabar ji guli ant grindų. O vakarienė buvo nuostabi.

Žinoma, šito nepasakiau. Negrabiai pasiteisinau ir atsisveikinau. Laukiau, kol atsisveikins ir ji.

Bet truputį patylėjusi tarė:

– Neįdomu, kaip aš? Ir kur esu?

Atsakiau trumpai ir aiškiai:

– Ne.

Vėl patylėjusi suburbėjo:

– Gerai, tiek to, ar Elis yra?

Atšok, kvaila įkyruole.

Šito irgi nepasakiau. Patikinau, kad dabar netinkamas metas. Bandė įtraukti mane į pokalbį, plepėjo apie savo naują gyvenimą Prancūzijoje. Net ir suirzęs jaučiau, kad kursto pavydą. Prakeikta Moja. Pokalbį baigiau mandagiai, bet griežtai.

Maniau, geriausia bus nedelsiant išeit iš namų. Kaip suprantat, ne visam laikui. Gal Elis greičiau atsikels, jei aš nešmėžuosiu šalia. Nuėjau į prieškambarį palto. Buvo sunkoka užsisiegti viršutines sagas. Ir rankas vos įspraudžiau į pirštines.

Po poros valandų jau gėriau trečią brendžio stiklinę „Nešo“ bare ir nervingai segiojau marškinių rankogalius. Vaikystės įprotis – taip

elgiuosi, kai būnu ne juokais susijaudinęs. Net Džonas Džo aptarnaudamas pakomentavo tokią nervingą mano elgseną. Įprastai brendžio negeriu. Bet patyriau sukrėtimą. Ir dabar jau ištis *buvau* girtas.

Norėjau paskambinti Elis ir paklausti, ar jai viskas gerai, bet buvau palikęs mobilųjį, o pasiskolinus iš kitų padėtis būtų atrodžiusi rimtesnė, nei buvo. Nesupraskit manęs klaidingai – žinojau, kad tai rimta. Padariau didelę klaidą. Ji neturėjo parkristi ant grindų.

Žinau, kad su manimi nelengva. Elis taip sakė. Pavyzdžiui, neturiu draugų. Kadaisė turėjau, bet nieko iš to neišėjo. Nutolome, ir aš, ko gero, savanoriškai juos paleidau. Draugai – tik žmonės, kurie primena tau tavo silpnybes. Turiu keletą pažįstamų. Šeimos irgi neturiu. Bent jau tokios, apie kurią būtų verta kalbėti.

Per visus šiuos metus Elis niekada nesmalsavo. Iš esmės, sakyčiau, ji paklusni ir maištauja tik kartais. O aš nesu – ar bent jau niekada nebuvau – smurtautojas.

Nuėjau prie baro ir nusipirkau cigarečių. Stipriųjų. Rankos vis dar drebėjo. Ar brendis tokiais atvejais nepadeda? O gal čia tik bobučių pasakos? Bobučių pasakos.

Lauke, „alaus kiemelyje“ (maždaug metro pločio erdvėje su stogine prie paradinių durų), užsidegiau pirmą cigaretę po daugelio metų. Iš baro išėjo Barnis Dvajeris, kaimynas iš vilų, alaus kiemelyje išbuvęs ilgiau nei viduje.

– Maniau, metei? – tarė.

– Mečiau.

– Kad tave kur, Oliveri, – pasipūtėliškai atkirto ir įtraukė cigaretės dūmo, – manęs nepalaužė.

Na, štai. Pasigyrė savo keturiasdešimties cigarečių per dieną įpročiu. Kai draudė rūkyti, daugelis iš paskutiniųjų stengėmės

mesti. Su pasididžiavimu galiu pasakyti, kad man pasisekė pirmam. Pagarsėjau kaip „geležinės valios“ žmogus. O štai Barnis nesistengė. Jei nebūtų rūkęs prieš uždraudžiant rūkyti, tai uždraudus būtų tą pačią dieną pradėjęs. Tokio užkietėjusio priešgynos pasaulis neregėjo. Silpno protelio, bet geros širdies.

– Sveikas sugrįžęs, – tarė.

– *Negrįžau* – tik vieną surūkysiu. Sunki diena.

– Eik jau, Oliveri, nebūna „tik vieną“. Vėl dūminsi. Susitaikyk.

Numečiau beveik surūkytą cigaretę ant žemės. Užmyniau.

Ir sviedžiau Barniui pakelį su likusiomis devyniolika.

– Imk, – tariau. – Rūkyk ir žudykis.

Galiausiai žmona atskleidė blogiausias mano savybes. Visai netikėtai. Aš visada jaučiau jai prielankumą, tik savaip. Pavyzdžiui, ji nuostabiai gamino (po daugybės gurmaniškos virtuvės kursų, kuriuos baigė mano iniciatyva). Be to, buvo labai atletiška lovoje, o tai jau šis tas. Bet, turint omenyje jos dabartinę būklę, apie tai galvoti beprotiškai liūdna.

Susitikome 1982-aisiais, per knygos, kurią ji iliustravo, pristatymą. Mano agentas norėjo, kad su ja susitikčiau, nes ji turėjo iliustruoti mano vaikišką knygą, kurią jis bandė įkišti leidykloms. Iš pradžių nepritariau minčiai apie iliustracijas. Maniau, jos nukreips dėmesį nuo teksto – bet, turiu pripažinti, agentas buvo teisus. Iliustruotos mano knygos daug paklausesnės. Kai mus supažindino, tarp mudviejų iš karto užsimezgė... ryšys, ar bent jau man patinka taip manyti. Nepasakyčiau, kad pasipylė kibirkštys – gal tiesiog pripažinimas. Kai kurie žmonės tą jausmą vadina meile iš pirmo žvilgsnio. Bet aš ne toks naivus.

Abu jau nebe jaunikliai. Arti ketvirtos dešimties. Bet ji buvo visai miela. Man patiko jos ramumas, o ji iš manęs reikalavo

mažai ar visai nieko nereikalavo. Užtekdamas tiek dėmesio, kiek jo skirdavau, – nesiskųsdama pasitraukdavo nuošalėn, kai man jos šalia nereikėdavo.

Vestuvės įvyko greitai. Nebuvo reikalo laukti. Už mūsų prie altoriaus stovėjo jos glėžna motina ir puskvailis brolis. Žinoma, jokių šeimos narių iš mano pusės. Šventės viešbutyje nerengėme. Triukšmingai papietavome miesto centre – restoranėlyje, kuris priklausė mano universiteto laikų draugui Maiklui. Dalyvavo ir Barnis. Tais laikais jis man visai patiko. Per vestuves atrodė labai susijaudinęs, labiau nei kiti. Bet ar galėčiau jį kaltinti.

Kelerius metus nuomojomės erdvų butą prie Merion aikštės. Norėjau didelių namų, nes rašant man reikia vienumos. Kurti galiu tik už uždarytų durų.

Geri buvo laikai. Nemažai uždirbdavome, nors kitiems tai nepavykdavo. Dirbti drauge, kuriant populiarijančią knygų seriją, buvo finansiškai naudinga. Dienos metu dirbdavome individualiai. Aš rašydavau knygas. Ji sumaniai iliustruodavo mano žodžius. Elis buvo gabi. Savo darbu tinkamai papildydavo manąją.

Tapau gan gerai žinomą kritiku ir rašytojėliu, retkarčiais sušmėžuodavau savaitgalio laikraščiuose ar televizijos pokalbių laidose. Tais laikais visi buvo santūroki ir savo pasiekimų ar sėkmės neeskaluodavo. Ne kaip dabar – neįsivaizduoju, kiek kartų per pastarąją dešimtmetį man siūlė dalyvauti „realybės“ šou. Dieve sergėk. Elis to vengė, ir man tai patiko. Ji nemėgo būti dėmesio centre, o savo indėliui į mano knygas neteikdavo reikšmės – sakydavo, kad mano darbas svarbesnis, o ji tik paaišinėja. Buvo ypač kukli ir, bijodama, kad jos „neverstų eiti į laidas“, norėjo slėpti nuo visuomenės, kad esame vyras ir žmona. Visai gerai, ir dėl to didelę dalį laiko galėjau dėtis viengungiu. O tai turėjo privatumą. Elis išties buvo nepriekaištinga pagalbininkė.

1986-aisiais, mūsų ketvirtų vedybinio gyvenimo metų pabaigoje, netikėtai mirė Elis motina. Ačiū tau, Viešpatie. Nepakenčiu senų žmonių. O dabar, kai ir pats netrukus toks būsiu, nepakenčiu jų dar labiau.

Griebdavausi įvairiausių dingsčių, kad nereikėtų lankyti jos ir jos staltiesėmis apdangstytų baldų. Apsimesdavau, kad neturiu laiko su jais valgyti, kai ji mus aplankydavo. Būdavo nemalonu žiūrėti, kaip ji kankinasi su savo dantų protezais, o šalia jos – tas apsiseilėjęs bukagalvis. Elis motinos mirtis buvo lyg laimė, lyg ir ne. Gavom namą. Bet su juo – ir brolių kvailį. Namas didžiulis, Pembrouko alėjoje. Brolio vardas – Judžinas.

Elis maldavo, kad leisčiau jam gyventi su mumis. Iki šiol tai buvo didžiausias mūsų santuokos trūkumas. Blogai vien turėti vaiką, o čia – 27-erių ir šimtą kilogramų sveriantis kvailys. Galiausia įtaisiau jį gana brangiuose „protiškai neįgalių“ ar „specifinius poreikius“ turinčių asmenų, ar kaip ten juos šiais laikais vadina, namuose už savo pinigų.

Kai susižadėjome, labai aiškiai pasakiau, kad vaikų planuose nėra. Tiksliau, sakiau, kad vaikų nenoriu, o ji sutiko. Geriau būtų sutarę raštu. Turėjo būti ne juokais pametusi dėl manęs galvą, kad dėl mudviejų santuokos atsisakytų jai tokio svarbaus dalyko. Gal tikėjosi, kad persigalvosiu; regis, nemažai vyrų persigalvoja. O gal žinojo, kad, jei už manęs netekės, vesių bet kurią kitą tylenę.

Žinoma, po penkerių vedybinio gyvenimo metų sulig kiekvienu mėnesiu Elis ėmė vis labiau šiauštis. Priminiau jai mūsų susitarimą. Ji tikino, kad anksčiau man pritarė, o dabar labai nori vaikelio. Bet aš esu žodžio žmogus.

Negalėjau būti tikras, kad ji saugosis, todėl perėmiau tai į savo rankas. Sukūriau vakaro ritualą – kakavą su sutrinta tablete. Elis akimis, tai buvo be galo romantiška.

Santuokoje nebuvo šventasis. Iš esmės moterims aš patinku ir nemėgstu jų nuvilti. Patinku netgi tokioms, iš kurių to nesitikėtum. Jėzau, net Mojai. Prielipos galiausiai įgrysta.

Vėlesniais metais ėmiau tenkintis šliundromis, kurios dirbdavo prie kanalo. Nieko prieš jas neturėjau net ir tada, kai dar nebuvo jų klientas. Žadino smalsumą. Pigios, puolusios į neviltį, dažniausiai narkomanės nualintais kūnais ir išsiplėtusiomis venomis, bet mano poreikiams jų visiškai pakakdavo. Prieš sueinant visada nusiųsdavau jas į dušą ir duodavau naują dantų šepetėlį. Kai kurios tai laikydavo dovana. Apgailėtina. Dauguma pernelyg išsekusios, kad gražiai atrodytų. Nors lyg ir turėtų stengtis būti patrauklios. Deja, jos parduoda tik savo angas – pakuotė nesvarbu. Bet mane jos vis tiek žavėjo. Juk ir mano motina tokia buvo, bent tėvas taip sakė.

Grįžęs namo tą vakarą, kai Elis mane išvedė iš kantrybės, apgraibomis atsirakinau duris. Įėjau į valgomąjį. Ačiū Dievui, nebegulėjo ant grindų. Sėdėjo virtuvėje laikydama arbatos puodelį. Ranka plekšnojo veidą. Abejingai į mane žvilgtelėjo. Pastebėjau, kad dešinys skruostas paraudęs. Mėlynės nebuvo. Dar. Pažvelgiau į ją. Nusišypsojau.

Prieškambaryje ant stalo gulėjo atidaryta medinė dėžutė, kurioje laikiau savo tamsiausias paslaptis, – spyna išlaužta, turinys išdraikytas.

– Melagis! – tarė užsikertančiu balsu.

Buvo akivaizdu, kad bando mane sužlugdyti.

Kai antrą kartą trenkiau Elis, nebegalėjau susivaldyti. Ir labai to gailiuosi. Valdžiausi visą gyvenimą nuo aštuoniolikos, o netekti savitvardos man reiškė, kad susimoviau. Turbūt savaime suprantama, kad jos lankyti ligoninėje man neleidžiama. Betgi

tai kvaila. Dabar 2012-ųjų vasaris, praėjo trys mėnesiai. Tokios būklės ji vis tiek nežinotų, kad ten aš.

Pasirodo, esu linkęs smurtauti. Aš pats labai nustebau. Mane vertino psichologai. Nusprendžiau papasakoti jiems beveik viską. Regis, nuo vaikystės kaupiau kartėlį, pagiežą ir pyktį. Štai tau.

Ką pamanyš kaimynai? Ką visi pamanyš?

Man nerūpėjo.

2. Barnis

Elis O'Raili gyveno alėjoje, o mes – vilose. Mūsų rajone tai turėjo didelę reikšmę. Ir dabar turi. Alėjos namai keturis kartus didesni už mūsų, o jų užpakaliniai kiemai driekiasi palei mūsų namų sienas. Mūsų namai turėjo kvailą pavadinimą – vilos, tarsi gyventume saulėtame užsienyje, ant jūros kranto, nors išties tai tik mūriniai socialiniai būstai.

Alėjos dabitos (taip mes juos vadindavome) su mumis nesitrandavo. Lankė kitas mokyklas, turėjo savo šutves, bet Elis šeima buvo kitokia. Nesielgė snobiškai, nežiūrėjo į mus iš aukšto, kaip visi kiti iš alėjos. Mano mažąją sesutę Siuzan O'Railiai dažnai kviesdavo į svečius arbatos, o mama išdidžiai girdavosi kitoms mamoms. Kai buvom maži, nekreipdavau į tai dėmesio, bet žinodavau, kad Elis viešnagė pas mus – svarbus įvykis, nes mama liepdavo nusiblizginti batus. Atvirai sakant, mane erzindavo. Lyg Elis tikrintų mūsų batus. Mano galva, ji buvo tyli, nelabai graži ir šiaip kažkokia paprasta.

Jos motina Brida buvo gana religinga, todėl Elis retai kur išleisdavo. Elis niekada nedalyvaudavo nei rajono šokiuose, nei kitokiuose renginiuose, nesvarbu, ar juos rengdavo vilų gyventojai, ar dabitų teniso klubo nariai, taip girdėjau. Turbūt dėl Judžino. Mano galva, Judžinas toks gimė dėl motinos amžiaus. Elis mama buvo vyriausia iš visų mamų mūsų rajone. Elis pagimdė

būdama apie keturiasdešimties, o Judžinas gimė dar po ketverių ar penkerių metų. Pastebėjome, tik kai paaugo. Vaikščioti išmoko septynerių, kalbėjo irgi keistai. Gal todėl alėjos dabitos O'Railių privengdavo – nenorėjo, kad vargšiukas Judžinas apseilėtų jiems baldus. Tiksliai nepamenu, kada mirė jų tėtė, bet, regis, gana greitai po Judžino gimimo. Neatsimenu, kad būčiau jį matęs. Lyg buvo valstybės tarnautojas. Užėmė aukštas pareigas. Lyg ir žemės registro biure, atrodo, neblogai uždirbdavo.

Kai kurie iš mūsų gaujos erzindavo Judžiną ir iš jo šaipydavosi, bet Elis visada jį apgindavo, o jos kažkodėl niekas nenorėdavo liūdinti. Ji pati buvo keistoka, drovi ir gerų manierų, baili. Iš tų, kur daug laiko praleidžia prie knygų. Visi manėm, kad galiausiai baigs vienuolyne: jų namuose labai dažnai lankydavosi vienuolės, taigi atrodė, kad jos motina turėjo planų tuo klausimu. Siuzan sakė, kad jų namuose daugybė šventų paveikslų. Daugelį nutapė pati Elis. Keletą kartų Siuzan pas juos vakarieniavo – sakė, kad Elis turi maitinti Judžiną šaukštu kaip kūdikį. O maistas, sakė, buvo siaubingas: viskas prėskai išvirta ir ištižę. Labai nustebom. Manėm, kad alėjos gyventojai valgo prabangius sumuštinukus iš sidabrinių lėkštelių. Dabar manau, kad jie prėskai maitinosi dėl Judžino. Jis nepakęsdavo nieko neįprasto, nebent sausainį ar pyragaitį, bet jų gaudavo tik per Kalėdas ar gimtadienius. Turbūt Brida manė, kad šitaip visa šeima katalikiškai aukojasi. Gerai atsimenu, kaip Elis tais retais atvejais, kai pas mus vakarieniaudavo, visada viską suvalgydavo ir pagirdavo mano mamos maistą. Mama labai džiaugdavosi.

Siuzan ir Elis ėjo į tą pačią klasę, bet mokėsi skirtingose mokyklose, todėl kartais namų darbus ruošdavo iš tų pačių vadovėlių. Elis tikrai nebuvo tokia protinga kaip Siuzan, bent jau sprendžiant iš pažymių. Mūsų šeimoje Siuzan buvo gabiausia,

gėdindavo mane savo dešimtukais ir devynetais. Elis gaudavo aštuonetus, tik iš dailės – devynetus ir dešimtukus. Mano mamymu, ne dėl to, kad nebuvo protinga. Tiesiog namų darbams visai neturėdavo laiko – prižiūrėti Judžiną buvo kaip darbas visu etatu. Mama sirgo artritu, o senstant liga tik ūmėjo. Bet Brida, man regis, suprato, kad nesąžininga versti dukrą visą gyvenimą rūpintis Judžinu, todėl leido jai išsirinkti studijas. Kai Elis mums apie tai pranešė, buvau tikras, kad dažnai nebesimatysim. Niekas iš vilų koledžuose nesimokė. Man buvo kaip ir gaila Siuzan, maniau, kad turės atsisveikinti su gera drauge.

Visi nustebo, kai Elis įstojo į dailės koledžą. Negalėjau patikėti, kad išsirinko būtent tą. Visų pirma, prieš arba moki, arba ne. Ji sakė, kad viskas priklauso nuo „technikos“ ir panašiai, bet, mano galva, jos paišymai po mokslų nebuvo geresni nei prieš juos. Šiais laikais beveik visi jauni žmonės dažosi plaukus ir rengiasi priešingos lyties drabužiais, net nežinai, merginos ten ar vaikinai, ir gal dabar tai vadinasi mada, bet aštuntajame dešimtmetyje taip išsiskirdavo tik dailės studentai. Kai kurie būdavo vegetarai. Tai viską pasako.

Maniau, neišbus nė savaitę, bet ji turbūt pritapo, nes mokėsi trejus ar ketverius metus. Klydau ir dėl to, kad pradings. Iš namų neišsikraustė dėl Judžino, bet pati Siuzan nuo jos nutolo, nes pradėjo susitikinėti su Deivu.

Be abejonės, Elis buvo naginga. Pamenu figūrėlę, kurią nuliėjo Siuzan gimtadieniui – kažkokie keraminiai gulbės formos naščiai. Jau tuomet jai sakiau, kad ta figūrėlė puiki, laisvai galėtų parduoti. Nusišypsojo.

Ir tada supratau, kad nestos ji į jokią vienuolyną. Ta šypsena buvo šelmiška. Matyt, studijos koledže iškratė iš jos bet kokias vienuolystės užuomazgas. Nors ir toliau rengdavos labai kukliai,